

Style w sztuce wikińskiej

Wijące się postaci zwierząt i roślinne motywy są charakterystycznymi elementami sztuki wikińskiej. Wikingowie - podróżnicy, zdobywcy i odkrywcy - otwarci byli na zewnętrzne oddziaływania. Obce motywy adaptowano jednak zgodnie z miejscowymi gustami. W sztuce wikińskiej wyróżniamy sześć stylów: Oseberg, Borre, Jellinge, Mammen, Ringerike i Urnes. Przeplatające się wzory zdobity przedmioty użytkowe, biżuterię, dzioby statków, kamienie runiczne.

Wikingowie pozostawili po sobie wiele zabytków, które pozwalają nam - przynajmniej częściowo - ocenić ich zmysł estetyczny. Wzory ornamentacyjne, które widnieją na zachowanych do naszych czasów nagrobnych kamieniach, drewnianych fragmentach łodzi i sań, egzemplarzach broni, ozdób i przedmiotach codziennego użytku dają nam pewien wizerunek artystycznej wizji świata Północy. Zachowany materiał daje z pewnością bardzo niepełny obraz, gdyż niewiele zostało z takich dziedzin sztuki, jak sceny narracyjne wyobrażane na tkaninach i malowane na drewnianych tarczach, czy rzeźbionych w drewnie elementach domostw i świątyń. O tym, że przedstawienia takie funkcjonowały w świecie Normanów wiemy skądinąd - chociażby z pisanych przekazów rodzimych sag, czy tekstów ościennych kronikarzy (np. Adama z Bremy, XI w.). Warto o tym pamiętać, gdyż nieuchwytny staje się dla nas prawie całkowicie bardzo istotny rys estetycznego zmysłu każdej kultury, jakim jest kolor: jego wyczucie,

zestaw barw i wreszcie ich znaczenie (symbolika).

Styl Oseberg, jest to najwcześniejszy styl w sztuce wikińskiej, który najbardziej związany jest ze stylistyką zwierzęcą. Głównym elementem tego stylu są wyobrażenia poskręcanych i poprzepłatanych ciał zwierząt. Zarysowane są jedynie sylwetki, trudno wyłowić szczegóły postaci. W stylu Oseberg niejednokrotnie pojawiają się elementy roślinne, ale tylko jako zapożyczenie z terenów Europy Zachodniej. Kompozycja przedstawienia jest harmonijna i proporcjonalna.

Styl Borre. Kolejnym stylem sztuki skandynawskiej okresu wikińskiego jest styl datowany na okres od schyłku I połowy IX w. do początków II połowy X stulecia. Nazwa pochodzi od miejscowości Borre w Norwegii (Vestfold). Jest to styl sztuki skandynawskiej chyba najczęściej spotykany na terenach wczesnośredniowiecznej Rusi.

W ustaleniu dolnej granicy chronologicznej dla stylu Borre pomocny jest skarbnik znaleziony w miejscowości Hon, w południowo-wschodniej Norwegii. Jest to naj-

bogatszy, ważący przeszło 2,5 kg depozyt złotych przedmiotów, datowanych

Stylizowane zwierzęta i roślinne plecionki były nieodłącznymi elementami sztuki wikińskiej.

na okres wikiński znaleziony w Norwegii, datowany na lata sześćdziesiąte IX w.

Schyłek tego stylu z dużą pewnością można natomiast odnieść do III ćw. X wieku; w licznych skarbach duńskich i szwedzkich ozdoby w stylu Borre występowały jeszcze w tym okresie, brak ich natomiast w depozytach z początków XI wieku. Dla zabytków złotniczych zaklasyfikowanych do stylu Borre powszechne jest zdobnictwo wykonywane przy pomocy technik filigranu i granulacji. W przypadku zabytków odlewanych w brązie często mamy do czynienia z upiększaniem linearnych motywów ornamentu rzędem poprzecznych kresek, przypominających nieco ziarnowanie filigranu. Może to wręcz sugerować, że pierwsze zabytki tego stylu zostały zdobione przy pomocy tej techniki, a nacięcia mają imitować w mniej kosztowny sposób wygląd drutu filigranowego. Zwierzęta stylu Borre są bardziej krępe, aniżeli to miało miejsce w stylu Oseberg/Broa; zdecydowanie częściej występuje tu także motyw chwytającej bestii.

Styl Borre cechują trzy główne motywy: 1) pierw-

szym jest prosta forma wstęgowej plecionki. Składa się na nią symetryczny dwupasmowy splot, złożony w punktach przecięcia pierścieniem, obejmującym romb o wklęsłych ścianach; 2) drugim, wywodzącym się ze stylu Oseberg/Broa - zwierzę o twarzy ustawionej en face, co przypomina nieco maskę, wygina wstęgowo zaznaczone ciało w łuk, chwytając łapami kończyny, bądź też krawędź ornamentacyjnego pola; 3) w trzecim motywie mamy do czynienia ze zwierzęciem ustawionym w profilu i odwracającym łeb za siebie.

Styl Jelling (dawniej - Jellinge). Datowany jest na pocz. II połowy IX w. po końcowe lata X stulecia. Oznacza to, że w znacznej mierze jest on współczesny stylowi Borre. Styl ten bierze swoją nazwę od duńskiej miejscowości Jelling (na wschodnim wybrzeżu środkowej części Półwyspu Jutlandzkiego) - a ściślej rzecz biorąc od wzoru ornamentacyjnego, wrytego na srebrnym kubku znalezionym w komorze królewskiego kurhanu, w którym Harald Sinozęby pochował swojego ojca Gorma (zm. w 958/59 r.). Ten niewielki kubek-pucharek, zaopatrzoney

Głos rogu pożegnał wikińskie okręty, które powrócą z wyprawy dopiero za rok. Jednak biskupińskim grodem władać już będą inni wojowie - Rzymianie i barbarzyńcy. W róg zadął Piotr Świsłun z drużyny Trzygłowa, informatyk z Lęborka.

fot. Tomasz Rogacz

Gazeta Biskupińska, Adres redakcji: Biskupin, półwysep, tel. (052) 30-25-280; Wydawca: Wydawnictwo Dominika Księskiego "Wulkan", Pałuki, pismo lokalne, Żnin, pl. Wolności 7; Redaktor naczelny: Dominik Księski; Anioł Stróż: Rokšana Chowaniec. Sekretarz redakcji: Stanisław Tyrakowski. Reporterzy: Sara Matuszewska, Rafał Trąbski, Tomasz Rogacz, Jacek Mielczarewicz. Skład i łamanie: Leszek Adamczyk; Korekta: Stanisław Tyrakowski. Opracowanie graficzne: Leszek Malak.